

Η θεογνωσία ως απόρροια των αισθήσεων στον Ελύτη

Πολιτισμός / Ποίηση

Βασιλική Ρούσκα, ΜΑ Θεολογίας

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bit.ly/2dCZGEI>]

Ο τίτλος «ΔΡΩΜΕΝΑ ΤΗΣ ΜΙΚΡΗΣ ΤΡΙΤΗΣ»[55] που χρησιμοποιεί ο ποιητής μπορεί να θέλει να δηλώσει την αντίθεση της «μικρής Τρίτης» σε σχέση με τη Μεγάλη Τρίτη της Μεγάλης Εβδομάδας της Ορθοδοξίας. Ίσως κάθε μέρα να θεωρείται από τον ποιητή ως «μικρή» σε σχέση με τις ημέρες της εβδομάδας των Παθών. Μέσα από τους στίχους του ποιήματος διαφαίνεται η πίστη στο θαύμα «Το θαύμα είναι πάντοτε μονογενές»[56], που κατά τον Ελύτη συλλαμβάνεται από τον άνθρωπο δια των αισθήσεών του, αλλά ταυτόχρονα είναι και ο ίδιος σε θέση να παράγει θαύματα: «Και τι υψηλότερο για τον άνθρωπο από το να γίνεται παραγωγός θαυμάτων, τι θαυμαστότερο αυτός, ο υποκείμενος στο θάνατο, απ' το αντικείμενο της αγάπης του να εξοβελίζει για πάντα καθετί υποκείμενο στο θάνατο, να γίνεται κτήτορας του κάτοπτρου μιας άλλης- που ίσως είναι και η δική του- αθανασίας;»[57]. Το θαύμα στη θεολογία νοείται εντός της ιστορίας και δεν έχει

να κάνει με κάποιο «θαυμαστό γεγονός»[58], είναι μια ενεργειακή σχέση μεταξύ κτιστού-ακτίστου που αναπτύσσεται[59], θαύμα είναι η ίδια η ζωή[60]. Θαύμα για τον Ελύτη είναι και ο έρωτας «Γιατί και ο έρως μια θαυματουργία είναι.»[61], είναι η μεταμορφωτική δύναμη του κόσμου και πάντα σε σχέση με τις ανθρώπινες

λογητή, η
να σημείο

Στο

επόμενο ποίημα «ΟΣΟ ΠΙΟ ΤΑΧΥΝΕΤΑΙ Η ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΓΗΣ ΜΙΚΡΑΙΝΕΙ ΤΟ ΠΕΡΙΟΥΣΙΟ ΣΥΝΟΛΟ»[64] φανερό είναι το στοιχείο του χρόνου: «ποτέ», «Θα περάσουν χρόνοι πολλοί», «Μια μέρα», «Τρίτη θα γίνει και Τετάρτη», «Και η κάθε στιγμή», «Αργότερα», «Λίγο ακόμη», «Του ποτέ», «Και στον ενεστώτα του αρέσει να ξενοπλαγιάζει ο έρωτας και στον παρακείμενο.», «Θέλει τουφέκι ο χρόνος, αν επιθυμεί να γίνεις μια σκέτη ανάμνηση.». Εκτός από την αίσθηση του χρόνου που είναι διάχυτη, προβάλλεται και η σχέση του ανθρώπου με την κτίση αλλά και με το άκτιστο «Ένα ρω που τρωσ και σου εμφανίζεται άγιος.»[65]. Παρατηρούμε πως για τον Ελύτη όπως και για τη θεολογία η αγιότητα δεν συνεπάγεται την αναμαρτησία, αλλά προϋποθέτει την επίγνωση της αμαρτωλότητας από τον ίδιο τον άνθρωπο για τον εαυτό του[66]. Με τον στίχο αυτό του Ελύτη αντιλαμβάνεται κανείς πως για εκείνον η αγιότητα μπορεί να είναι κομμάτι της καθημερινότητας κι όχι στοιχείο ξένο και απρόσιτο· σε έναν στίχο αποκαλύπτεται θεολογία, με απλό και σαφή τρόπο.

Η αξία των αισθήσεων επανέρχεται στο ποιητικό προσκήνιο «Από τις μαγνητικές ιδιότητες που ακτινοβολεί ωςάν ήλεκτρον η αγάπη κι επιλέγει κομμάτια ύλης που είναι στερεοποιημένες αισθήσεις για να ζήσει: αν όχι με το δοσμένο απλώς αλλά με το φωτάκι που ανάβει στην άκρη των δαχτύλων μας κάθε φορά που χτυπάμε πλήκτρα για να 'ρθουμε σε επαφή με τη γνωριμία ενός βαθύτερου κόσμου»[67]. Ο βαθύτερος κόσμος είναι ο ανθρώπινος προορισμός που μπορεί να είναι ο Παράδεισος ή η απλή ευτυχία που αναζητά στην καθημερινότητά του ο άνθρωπος «Στον αγώνα της μικρής ευτυχίας ευδοκιμούν κατεξοχήν οι μετεξεταστέοι.»[68]. Σε αυτόν τον αγώνα το κλειδί είναι το ανθρώπινο πείσμα «Το πείσμα είναι υγεία. Είναι μια πρωινή γυμναστική που πρέπει να την κάνουμε κάθε μέρα εάν θέλουμε να κρατήσουμε την επαφή μας με το ζωντανό μέρος των πραγμάτων.»[69]. Είναι μια συνεχής επίπονη προσπάθεια η ανεύρεση -έστω- και μιας ευτυχίας εφήμερης. Παραινετικοί οι στίχοι για τη σημασία της φαντασίας «Έχε το νου σου μην και χαθεί το δοχείο της φαντασίας σου. Δεν θα σου μείνει μήτε Αϊνστάιν μήτε άγιος Χαράλαμπος.»[70]. Γνωστή είναι η φράση του φυσικού Άλμπερτ Αϊνστάιν «Είμαι αρκετά καλλιτέχνης για να μπορώ να ζωγραφίζω ελεύθερα στην φαντασία μου. Η φαντασία είναι πιο σημαντική από την γνώση. Η γνώση είναι περιορισμένη. Η φαντασία περικυκλώνει τον κόσμο.». Σύμφωνα με τον φυσικό η γνώση περιορίζει τις δυνατότητες του ανθρώπου εν αντιθέσει με τη φαντασία η οποία διευρύνει τους ορίζοντές του διότι αυτή δεν έχει όρια. Η αναφορά στον άγιο Χαράλαμπο γίνεται μάλλον επαγωγικά, από έναν συγκεκριμένο άγιο ο στίχος περνάει νοηματικά σε κάτι πιο γενικό θεολογικά. Η θεογνωσία, η γνώση του ακτίστου επιτυγχάνεται με τις αισθήσεις όπως αναφέρεται και παραπάνω αλλά και με τη φαντασία[71]. Με τη φαντασία, την ισχνή θεωρία και την επίνοια είναι δυνατόν ο άνθρωπος να κατανοήσει τη διάκριση των προσώπων της Αγίας Τριάδας. Αυτό βέβαια προϋποθέτει την κατά φύσιν ενέργεια της φαντασίας μέσα στον άνθρωπο όπου λειτουργεί το Άγιο Πνεύμα με αποκορύφωμα αυτής της κίνησης τη θεογνωσία[72]. Για τον Ελύτη η ποίηση είναι «η ατελεύτητη φορά προς το φως το Φυσικό που είναι ο Λόγος και το φως το Άκτιστον, που είναι ο Θεός»[73] και η ποίηση αυτή έρχεται ως η πραγμάτωση της φαντασίας του[74]: «Κείνο που απομένει. Ποίηση. Δίκαιη και ουσιαστική κι ευθεία/ Όπως μπορεί και να την φαντάσθηκαν οι πρωτόπλαστοι/ Δίκαιη στα στυφά του κήπου και στο ρολόι αλάθητη.»[75].

(συνεχίζεται)

[55] Οδ. Ελύτης, *Εκ του πλησίον, Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ. 45.*

[56] Οδ. Ελύτης, *Εκ του πλησίον, Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ. 48.*

[57] Οδ. Ελύτης, *Ανοιχτά Χαρτιά, Ίκαρος, (7)2009, σ. 326.*

[58] Ν. Ματσούκας, *Δογματική και συμβολική θεολογία Β, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 160.*

- [59] Βλ. Ν. Ματσούκας, *Ο Σατανάς*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 180.
- [60] Βλ. Ν. Ματσούκας, *Δογματική και συμβολική θεολογία Β*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 160.
- [61] Οδ. Ελύτης, *Εκ του πλησίον, Ίκαρος*, Αθήνα 1998, σ. 61.
- [62] Βλ. Ανδρέας Μάνος, *Φωτεινότης και διαφάνεια-το εδώ και το επέκεινα στο έργο του Οδυσσέα Ελύτη*, Γιώργος Δάρδανος, Αθήνα 1998, σ. 37.
- [63] Βλ. Ν. Ματσούκας, *Κόσμος, άνθρωπος, κοινωνία κατά τον Μάξιμο Ομολογητή*, Γρηγόρη, Αθήνα 1980, σ. 128-129.
- [64] Οδ. Ελύτης, *Εκ του πλησίον, Ίκαρος*, Αθήνα 1998, σ. 53 εξ.
- [65] Οδ. Ελύτης, *Εκ του πλησίον, Ίκαρος*, Αθήνα 1998, σ. 58.
- [66] Βλ. Χρ. Σταμούλης, *Έρωσ και θάνατος*, Ακρίτας, Αθήνα 2009, σ. 243. Βλ. και Ν. Ματσούκας, *Το πρόβλημα του κακού*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη (3)2009, σ. 81.
- [67] Οδ. Ελύτης, *Εκ του πλησίον, Ίκαρος*, Αθήνα 1998, σ. 68.
- [68] Οδ. Ελύτης, *Εκ του πλησίον, Ίκαρος*, Αθήνα 1998, σ. 70.
- [69] Οδ. Ελύτης, *Εκ του πλησίον, Ίκαρος*, Αθήνα 1998, σ. 70.
- [70] Οδ. Ελύτης, *Εκ του πλησίον, Ίκαρος*, Αθήνα 1998, σ. 71.
- [71] Βλ. Χρ. Σταμούλης, *Κάλλος το άγιον*, Ακρίτας, Αθήνα (4)2010, σ. 184.
- [72] Βλ. Χρ. Σταμούλης, *Κάλλος το άγιον*, Ακρίτας, Αθήνα (4)2010, σ. 194.
- [73] Οδ. Ελύτης, *Ανοιχτά Χαρτιά, Ίκαρος*, (7)2009, σ. 42.
- [74] Βλ. Ι. Ηλιοπούλου, *Αναζητώντας τη Δέκατη Τέταρτη ομορφιά, Δοκίμια για τον Οδυσσέα Ελύτη, ύψιλον/βιβλία*, Αθήνα 2014, σ. 22.
- [75] Οδ. Ελύτης, *Δυτικά της λύπης, Ίκαρος*, Αθήνα (5)2004, σ. 27.

<http://bit.ly/2dG2swF>